شانۆی چینی … ڕێباز محەمەد جەزا

چین یەکێکە لەوڵاتە کانی ڕۆژهەڵات ، بەشدارە لەبونیادی ژیارێکی دەوڵەندی هونەر بەگشتی و شانۆ بەتایبەتی کەناودەبرێت بە (شانۆی ڕۆژهەڵات) و زۆرێك لەڕەخنەگرانی دراما و شانۆ باوەڕیان وایە شانۆ لەوڵاتی چیندا بایەخی نەبووە تاسەردەمی کۆنفۆشیۆس ، هەروەکو (د. حەمدان)دەڵێت : ” لەسەرجەم پێداویستیە مرۆڤی و پرۆگرامی یە گشتیەکانەوە ، بەشێوەیەك ڕوون نەبووە تا سەدەی (6 پ.ز) ، تا ئەوکاتەی کۆنفۆشیۆس ” دانای چینی ژیاوە .(د. حمدان ،2000-2001 ، ل3)ئەوماوەیەی کەشانۆی چینی دەکەوێتە پێش زاین ، شانۆی چینی تەنها بۆدەمەتەقێ و کات بردنە سەر بووە ، چەندان هونەرمەند لەمەیدانەدا خۆیان لەقاڵبداوە ، بەڵام چونکە لەلایەن کۆمەڵەوە ، بەچاوێکی کەم تەماشا کراون ، بۆیە ڕۆژگاریش ناوەکانیانی لەبەردەم مێژوودا شاردووەتەوە .(هەورامی ، 2001، ل167)

قۆناغەکانی شانۆی چینی :

یەکەم / قۆناغی سەرەتایی : قۆناغێکی نامۆو سەیرە لەشانۆچینیدا ، هیچ شانۆیەك ناکەوێتە ململانێ لەگەڵیدا ، بۆئەم مەبەستەش زاراوەی (کاری کەلتووری) داهات بۆناو ژیانی چینییەکان و لەنیوەی هەزارەی یەکەمی پێش زایندا کەپێی دەوترێت دەرخستنی ڕووی ژیانی کەلتووری هونەرەکان . ((http://www.al-jazirah.com/2001/20010710/cu17.htm

لەم قۆناغەدا شانۆی چینی بریتی بووە لە :

1. قەسیدەی شیعری لەجیاتی دەقی شانۆنامە. 2. ژمارەیەك دانەری

موزیك بەشداربوون . 3. سەدان سەماكەری تەعبیری . 4. بەكارهێنانی جل و بەرگ و ئێكسسوارات و چەك لەبۆنەو ئاهەنگەكاندا . 5. بەشداری جەماوەرلەو سەماو دەربڕینانەدا .

دووەم / قۆناغی شانۆی ئەكرۆپات : ناوی دووەمی شانۆی سێرك (پای هسی – Pai Hsi) ئەم بێژەیە بەچینی واتە سێرك كەپشتی بەستبوو بە مەهارەتی جولـًەو ئازایەتی و بەكارهێنانی گوریس و لاستیك و یاریە ئاگرینەكان ، هەروەها دواتر ئەم جۆرە هونەرەو جۆرەكانی تریش سەریان هەڵدا . ((http://www.al-jazirah.com/2001/20010710/cu17.htm)

لەم قۆناغەشدا ، شانۆبریتی بوولە :

1. دەق : كەبریتی بوولە " چیرۆك و حیكایات " ی میللی . 2. بەرزی ئاستی هونەری . 3. هونەری خیال الظل (یینگ هسی – Iing His) ئەم بێژەیەش بەچینی بەشێوەیەكی فراوان بڵاو بۆوە . 4. بەكارهێنانی تایبەتی و دیالۆگ و تایبەتمەندیە درامیەكان لەڕووداوەكانی نمایشدا .

- **هونەری نواندن :**

دابەشكراوە بەسەركرۆنۆلۆژیای شانۆ دا، بەپێی ڕیزبەندی زەمەنی و گەشەی هونەرەكە لەسەردەمی "تانگ ئیبان " لەسەدەكانی ناوەڕاستدا بووبەپاڵپشتی مێژوویی لەئەدەب و سەرهەڵدانی ڕۆمانی میللی و هەنەرمەندەكان . بەگشتی دەتوانین لەم قۆناغەدا هونەری نواندن لەچەند خاڵێكدا كۆدەكەمەوە :

1. بەكارهێنانی ئاماژەكانی " دەست و ڕووخسارو ئەندامەكانی جەستە " . 2. بەكارهێنانی ماسولكەكانی دەم و چاو . 3. شیعرو شانۆیەكان پشتیان بە چیرۆك دەبەست . 4. بەكارهێنانی چین و تۆنە دەنگیەكان و كاریگەری دەنگی . 5. پشت بەستن بە زەخرەفەو هونەری شێوەكاری لەڕازاندنەوەو دیكۆردا .
2. **سێهەم / چاخی گوان – Juan :**

لەم چاخەدا ، دراما بەسترایەوەبە ڕێسا هونەری و زانستیەكانەوە ، لەدیارترین ئەو شانۆكارانە " كوان هان تشینگ – Kuan Han Csing " كەنووسەری 60دراما بووە و تۆماركراون . سەرەتا كەشانۆنامەی دەنووسی بۆخوێندنەوە بوون نەك نمایشكردن ، دواتر بوون بە چەند پەردەیەكی زۆر و

لەوێشــەوە بۆ پێشەکیــەك و چــوارپەردە ، لەپێنــاو نوانــدن و نمایشکردن . هەروەها کارکردن لە شانۆی کۆمیدی دا واتای ” ئیرتجال – خۆزاهی ” هەبووەو ئاماژە بووە بە و شانۆیەی سەدەی 13زاینی دا باوبووە ، وەکو ئەوەی لەسەدەی 16ی زاینی لــــە “کۆمیـــدیای دیلارتێ – Commedia Dellarte ” کەئــــەم دامەزراوەیە تاکو ئەمرۆش هەرماوە .

شانۆی چینی هاوچەرخ ، پڕەلە (خادعەالبصر – I llusionism) کــە بۆئیســتاتیکا و دەرخســتنی هێڵــە جۆراوجۆرەکــانی شــانۆ بەکاردێن ، سەرباری ئەوەی پڕن لە زەخرەفەو تەکنیکی بەرزو ئێکســسوارات هەمــەجۆرو دیکۆرو ســـینۆگرافیای هــاوچەرخ و ڕازاوەو هەمەڕەنگ .

شانۆی چینی خۆی شەپۆلێکە و هەرتاکێکی ئەکتەر قوتابخانەیەکی سەربەخۆبووە لەکۆندا دابەش بووە بۆ قوتابخانەی (باکوری و بــاشووری) و لەوێشــەوە دێتــە ناوژانرەکــانی (داســتانی و تەعبیری) هەروەها پشت بەستوو بووە بە ئەدەبی فۆلکلۆریی و ناوچەیی .

بەگشتی ژیانی شانۆو دراما لەسەدەکانی چاخی “مینگ ” دا بەدیــار کەوتــووەو دواتــر بەئاراســتە میللیەکەیــدا گەشــەی کردووەو پێشکەوتووە ، سەرباری ئەمەش قوتابخانەی ئۆپیـِرا کــەئیتر لەگــەڵ ســەرهەڵدانی ئــەم قوتابخــانەیەدا لەچــارەکی یەکەمی سەدەی 16 زاینی شاعیر (لیانگ بۆلۆنگ) و دانەری مۆزیك (فای لیانگ فو) ئەم قوتابخانەیەیان دامەزراند بەناوی (کونشانی بۆئۆپیـِرا).

https://draft.blogger.com/blog/post/edit/124856123158413752/8201963982683792421

3. **کۆتایی :**

مــاوەتەوە بڵێیــن ، لــەم قۆنــاغەدا کەلەساڵــانی (1644-1912)زاینــی ، تەقەنیــەی بــەرزی نوانــدن خرانــەڕوو کــە بۆ (الاسلــبە –شێوازانــدن) گونجــاو بــوون و لێــرەوە شــانۆیەکی مۆدێرنی هاوچەرخ دەستپێدەکەن .

لیستی سەرچاوەکان :

4. د. حمدان ، محمد زیاد ، گەشەکردنی خوێندنگا لەبەرەبەاینی مێــژووەوە تــائیمڕۆ ، وەرگێڕانــی ، بەســۆز سـعید محمــود ، پیــاچونەوەی ، حمەصالــح ، وەزارەتــی پــەروەردەی هەرێمــی کوردســتان ، ســاڵی 2000 -2001. 2 هەورامــی ، حەمەکەریــم ، درامــای کــوردی لەنــاو درامــای جیهانــدا ، دەزگــای چــاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس ، زنجیرەی رۆشنبیری، هەولێر : 2001

http://www.al-jazirah.com/2001/20010710/cu17.htm 4. .5
https://draft.blogger.com/blog/post/edit/124856123158413752/8201963982683792421